

Kopalnia odkrywkowa Ościszłowo – raport strat

Otwarcie planowanej przez PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin kopalni odkrywkowej węgla brunatnego w Ościszłowie pogłębi dramatyczny problem z wodą na pograniczu Wielkopolski i Kujaw oraz będzie mieć szereg negatywnych skutków dla mieszkańców, przyrody, rolnictwa, gospodarki i kultury tych regionów.

Wyrobisko odkrywki Ościszłowo ma – zgodnie z Raportem Środowiskowym dla tej inwestycji – objąć **1580 hektarów** pośrodku Pojezierza Gnieźnieńskiego (mapa okolic odkrywki - załącznik 1)

Lej depresji, czyli obszar na którym zwierciadło wód podziemnych obniży się w wyniku powstania odkrywki w porównaniu z poziomem naturalnym, będzie miał **24 tysiące hektarów** powierzchni. Lej ten połączy się z istniejącymi lejami depresji odkrywek Kazimierz i Józwin IIB, które już teraz wywierają negatywny wpływ na okoliczne jeziora, i obejmie powierzchnię **38 tysięcy** hektarów (obszar leja - załącznik 2). W zdecydowanej większości są to **grunty rolne**.

Dotychczasowe doświadczenia z odkrywkami PAK KWB Konin pokazują, że prognozowana przez tę firmę powierzchnia lejów depresji jest zwykle niedoszacowana. W efekcie kopalnia odkrywkowa wkrótce po jej uruchomieniu wywołuje negatywne skutki, nieprzewidziane na etapie projektowania inwestycji.

Co się dzieje z wodą w okolicy odkrywek PAK?

Dramatyczne skutki dotychczasowej eksploatacji odkrywek PAK KWB Konin na gospodarkę wodną są dostrzegalne gołym okiem:

- **Noteć**, siódma co do wielkości rzeka w Polsce, w wyniku działania połączonych lejów depresji odkrywek Lubstów i Tomisławice **wyschła na odcinku ok. 30 km**;
- **poziom wody w jeziorach Pojezierza Gnieźnieńskiego obniżył się o kilka metrów** i proces ten nadal się pogłębia; na terenie **Powidzkiego Parku Krajobrazowego** obserwujemy od czasu powstania odkrywki Józwin IIB **cofanie się o dziesiątki metrów linii brzegowej jezior ostrowsko-powidzkich**, zwłaszcza Wilczyńskiego, Suszewskiego, Kownackiego, Budziszawskiego i Ostrowskiego, **odsłanianie się ich dna i podział na odrębne, nie połączone ze sobą akweny**, jak również **wysychanie naturalnych cieków i kanałów łączących te jeziora**;
- **Jezioro Ostrowskie** z powodu obniżenia lustra wody **uległo podziałowi na dwie części** – wschodnią i zachodnią;
- **rzeka Pichna (prawy dopływ Noteci) stała się pozbawionym życia ściekiem**, niosącym źle oczyszczone, pełne węglowej zawiesiny wody z odwodnienia **odkrywki Tomisławice**, które następnie płyną do **Kanału Ślesińskiego i jeziora Gopło**.

Komunikat Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Poznaniu z 14 marca 2017 roku nie pozostawia wątpliwości: **odkrywka Ościszłowo będzie miała negatywny wpływ na jeziora Powidzkiego Parku Krajobrazowego** i tamtejszy **Obszar Natura 2000 Pojezierze Gnieźnieńskie** już od momentu rozpoczęcia inwestycji, tj. od uruchomienia wstępnego odwadniania terenu. Proponowane przez PAK zasilanie Jeziora Wilczyńskiego wodami z odwodnienia odkrywki nie rozwiąże problemu:

wody podziemne mają odmienny skład od wód powierzchniowych, zwłaszcza jeziornych i są szkodliwe dla tamtejszych ekosystemów.

Są dwa podstawowe rodzaje **ścieków pokopalnianych**:

- **wody spągowe**, które zawierają zawiesinę węgla brunatnego oraz żwiru, piasku, gliny, ilów itp. Przed zrzutem do rzek lub jezior wody takie powinny być oczyszczone na osadnikach. Jak pokazuje przykład odkrywki w Tomisławicach, takie oczyszczanie nie zawsze jest skuteczne.
- **wody głębinowe**, które z natury rzeczy zawierają więcej metali ciężkich niż wody powierzchniowe. Jeśli wody takie mają kontakt z węglem brunatnym, choćby w trakcie jego wydobywania, wymywają z niego dodatkowe zanieczyszczenia. Stężenia metali ciężkich w wodach głębinowych nie są wysokie i formalnie mieszczą się w normach dla ścieków, ale ze względu na ich bardzo duże objętości, wody te – zrzucone do danej rzeki lub jeziora – w krótkim czasie są w stanie zastąpić całą naturalną wodę powierzchniową i drastycznie zaszkodzić ekosystemowi.

Kopalnia odkrywkowa zanieczyszcza okoliczne wody

W 2014 roku* odkrywki PAK KWB Konin rzuciły do wód powierzchniowych:

566 kg arsenu (3 miejsce w Polsce wśród wszystkich emitentów przemysłowych)

45 kg kadmu (8 miejsce w Polsce)

11 kg rtęci (12 miejsce w Polsce)

340 kg ołowiu (8 miejsce w Polsce)

Wody głębinowe w rejonie odkrywki Ościstowo zawierają również znaczne ilości związków fosforu, które – gdyby trafiły do jezior – spowodowałyby szybki zakwit glonów i pogorszenie stanu ekologicznego, jak również zanik walorów turystyczno-rekreacyjnych.

źródło: *Europejski Rejestr Transferu i Uwalniania Zanieczyszczeń*

* Najnowsze dostępne dane dotyczą właśnie 2014 r.

Szkody dla lokalnej społeczności

Planowana odkrywka Ościstowo wymusza **wysiedlenie** w całości lub części **13 miejscowości**. Tereny te nie będą mogły zostać zasiedlone jeszcze przez wiele lat po zakończeniu eksploatacji węgla – z powodu niestabilności gruntu na obszarach pokopalnianych nie można budować domów.

Doświadczenie mieszkańców innych terenów, na których powstały odkrywki węgla brunatnego, pokazuje, że **odszkodowania płacone przez PAK KWB Konin nie pozwalają zwykle na odtworzenie utraconego przez wysiedlone rodziny stanu posiadania**. Bardzo małe są też możliwości negocjacyjne mieszkańców, często prostych rolników, w zetknięciu z ogromnym koncernem węglowym. Na dodatek w przypadku niez zaakceptowania ceny podyktowanej przez inwestora, ten posiada prawne możliwości doprowadzenia do wywłaszczenia z gospodarstwa i nieraz do tego dochodzi.

Bardzo ważnym problemem jest **stres psychiczny związany z koniecznością opuszczenia ojcowizny**. Jest to szczególnie dotkliwe w Wielkopolsce i na Kujawach, gdzie ludność wiejska zamieszkuje te same miejscowości od setek lat.

Straty związane z odkrywkami odczuwalne są również **daleko poza obszarem objętym odszkodowaniami**. Osoby, które nie zostaną wysiedlone, będą doświadczać szeregu **uciążliwości związanych z codziennym funkcjonowaniem kopalni odkrywkowej**:

- **hałas** generowany przez koparki, zwałowarki i taśmociągi (24 godziny na dobę, 365 dni w roku, przez kilkanaście lat);
- **zapylenie powietrza** z wyrobisk i zwałowisk, przyczyniające się do rozwoju wielu groźnych chorób;
- **wstrząsy i wibracje** powodowane przez prace górnicze oraz **nierównomierne osiadanie gruntu** w wyniku opróżniania podziemnych warstw wodonośnych;
- na niektórych odkrywkach w Polsce obserwowano też **osuwiska** na krawędziach wyrobisk (Turów) i **ruchy sejsmiczne** (Bełchatów).

Dotychczasowy **komfort w miarę spokojnego życia na wsi ulega drastycznemu obniżeniu** i staje się źródłem fizycznego i psychicznego stresu, który szczególnie w przypadku osób starszych **pogarsza stan zdrowia i nieraz staje się pośrednią przyczyną przedwczesnej śmierci**.

Szkody w rolnictwie

Lej depresji planowanej odkrywki Ościslowo osuszy nie tylko jeziora, ale też studnie, stawy, drobne strumienie, rowy melioracyjne i glebę. Oznacza to **duże straty dla lokalnego rolnictwa**.

Szczególnie silny efekt osuszający dotknie łąki i pastwiska, co **uniemożliwi hodowlę bydła**.

Na obszarach sąsiadujących z planowaną odkrywką Ościslowo dominują niewielkie gospodarstwa. Aby możliwe było utrzymanie się z nich, konieczne jest uprawianie roślin dających duże dochody z hektara – takich jak ogórki, truskawki itp. Takie uprawy wymagają jednak znacznych ilości wody – najczęściej sama woda z opadów nie wystarcza; kujawscy i wielkopolscy rolnicy wówczas wspomagają się wodą ze studni i stawów. Gdy te wysychają – nie są w stanie nawodnić roślin. Lej depresji i związane z nim problemy w dostępie do wody sprawiają, że gospodarstwa w okolicach odkrywki **nie mają szans prowadzić wydajnej gospodarki rolnej**.

Osuszenie łąk i pól powoduje stopniowy upadek gospodarstw rolnych oraz drastyczne obniżenie ich wartości – w skrajnych przypadkach **stają się one niesprzedawalne**.

Straty w gospodarce

Zagrożenia, jakie niesie odkrywka, oznaczają **utrata znaczącej liczby miejsc pracy w rolnictwie i przemyśle spożywczym**. Często w gminach, na terenie których zlokalizowana jest odkrywka, stopa bezrobocia jest wyższa niż w sąsiednich. Do tego należy doliczyć bezrobocie ukryte, gdy formalnie miejscem zatrudnienia jest własne gospodarstwo rolne, które jednak przestaje dawać dochód.

Nawet opierając się na optymistycznych założeniach Raportu Środowiskowego, można wyliczyć, że **cały spodziewany zysk koncernu węglowego PAK KWB Konin z ościslowskiej inwestycji zostanie okupiony przez wartość tyle samo stratę rolników indywidualnych oraz przedsiębiorców i pracowników lokalnego przemysłu rolno-spożywczego!** Utrata przychodów z rolnictwa i przemysłu przetwarzającego płody rolne pochodzące z przyszłego obszaru wyrobiska oraz terenu objętego lejem depresji odkrywki Ościslowo wyniesie około **100 mln złotych rocznie**. Straty te lokalna gospodarka będzie ponosić przez mniej więcej 50 lat (około 20 lat funkcjonowania odkrywki i około 30 lat

odbudowy podziemnych poziomów wodonośnych), co daje kwotę 5 mld złotych - tyle, ile przyszły dochód PAK KWB Konin z węgla wykopanego w Ościsłowie – wykazał w swojej publikacji dr Benedykt Pepliński.

Planowana odkrywka Ościsłowo przyniesie kryzys lokalnej branży turystycznej. Pojezierze Gnieźnieńskie to tradycyjne, ulubione miejsce wypoczynku mieszkańców Inowrocławia, Gniezna, Konina, Strzelna, Mogilna i innych miast (w tym nawet odległych o niecałe 100 km Poznania i Bydgoszczy). Wokół jezior ostrowsko-powidzkich, które ucierpią w wyniku powiększenia leja depresji i zanieczyszczenia wód, zlokalizowanych jest wiele ośrodków wypoczynkowych, pensjonatów i gospodarstw agroturystycznych. W Wilczynie i Przyjezierzu znajdują się dwa duże kompleksy wczasowo-rekreacyjne z rozległą bazą gastronomiczną i hotelarską. Dużą część mieszkańców gmin Wilczyn i Jeziora Wielkie żyje z turystyki. Analogiczne zagrożenia dotyczą gmin Skulski i Ślesin, w których również znajdują się intensywnie wykorzystywane turystycznie jeziora (Czartowo, Skulskie, Skulska Wieś, Ślesińskie, Mikozyńskie), mające być poddane oddziaływaniu leja depresji i przewidziane jako odbiorniki ścieków kopalnianych.

Zagłada jezior oznacza utratę miejsc pracy i bankructwo firm, niemożność spłaty kredytów wziętych na budowę pensjonatów, barów itp., a przy okazji – całkowitą degradację tego ważnego dla mieszkańców Kujaw i Wielkopolski obszaru rekreacyjnego.

Straty przyrodnicze, które spowoduje planowana odkrywka:

- **Zagłada 3 obszarów Natura 2000:** Pojezierza Gnieźnieńskiego, Ostoi Nadgoplańskiej i Jeziora Gopło oraz 2 parków krajobrazowych – Powidzkiego Parku Krajobrazowego i Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia,
- **Osuszenie** przez lej depresji odkrywki i zanieczyszczenie przez ścieki kopalniane **3 kompleksów jezior** we wschodniej Wielkopolsce – ostrowsko-powidzkiego, skulskiego i ślesińskiego.

Straty dla unikatowego dziedzictwa kultury

Wiosną 2016 roku na terenie planowanej odkrywki Ościsłowo odkryte zostało **unikatowe w skali Polski i Europy cmentarzysko kurhanowe** sprzed 5,5 tysiąca lat. Jest ono zlokalizowane w pobliżu miejscowości Góry, na pograniczu gmin Wilczyn i Ślesin. Kurhany te stanowią ważny element kultury regionalnej Kujaw i Wielkopolski oraz część naszego dziedzictwa. Kurhanów jest co najmniej 16 i są one w całości zlokalizowane na obszarze przyszłego wyrobiska. Znajezisko wymaga dalszych badań, a ochrona i promocja tego niezwykle cennego zabytku są szansą na rozwój dla gminy Wilczyn i gmin sąsiednich. **Realizacja projektu odkrywki Ościsłowo oznacza zniszczenie cmentarzyska i wszystkich kurhanów.** Taka strata, ze względu na rangę odkrycia i jego znaczenie nie tylko naukowe i historyczne, ale również symboliczne, jest niemożliwa do oszacowania w sensie finansowym.

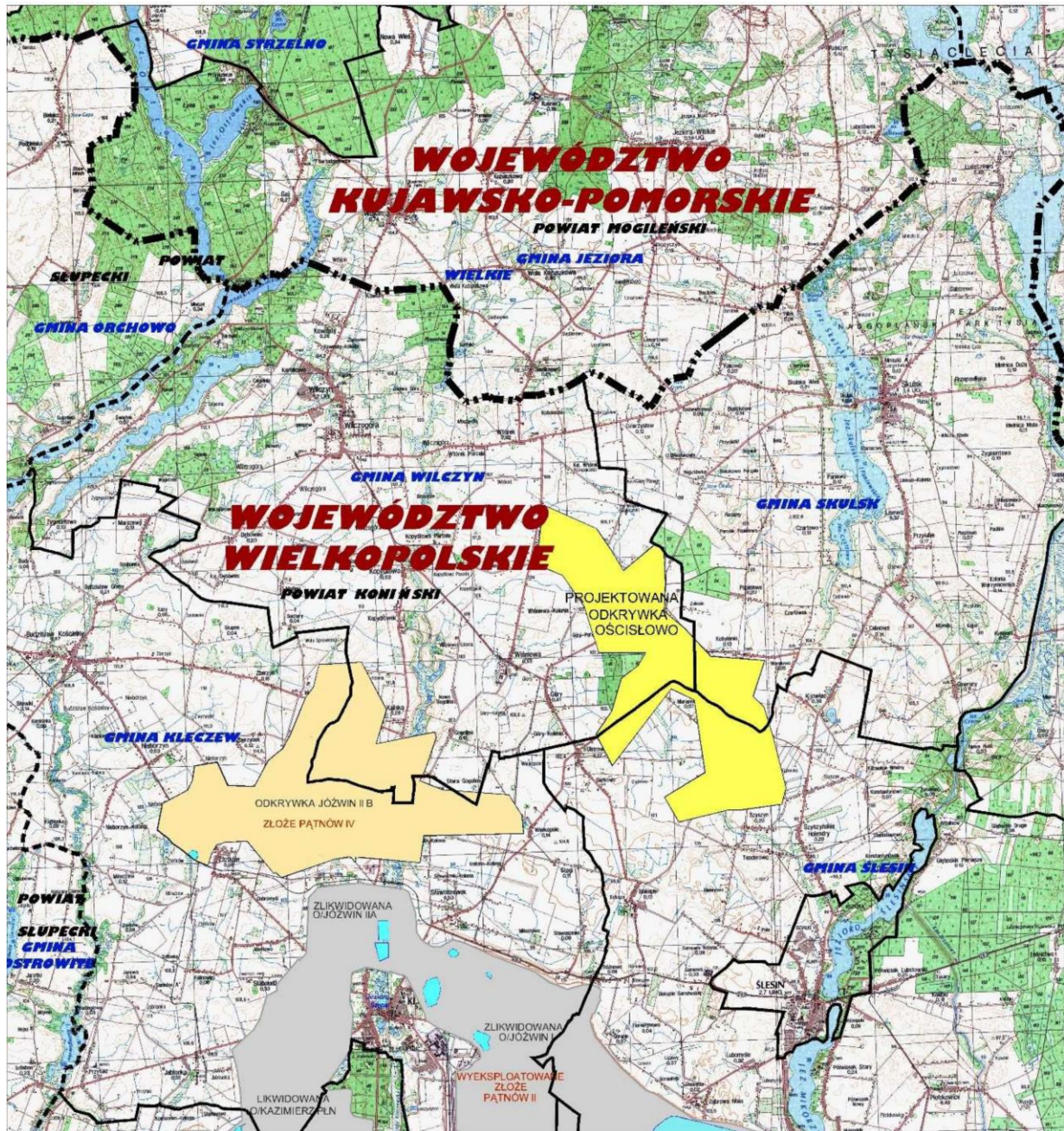
Więcej informacji: Anna Ogniewska, anna.ogniewska@greenpeace.org, 506 124 689

Źródła (literatura naukowa, ekspertyzy):

- 1) *Ekspertyza dotycząca prawidłowości oceny wpływu odkrywki Ościslowo wraz z wpływem skumulowanym leja depresji odkrywki Józwin IIB na siedliska przyrodnicze 3140 Twardowodne oligotroficzne i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łkami ramienic Charetea oraz 3150 Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nymphaeion, Potamion na obszarach mających znaczenia dla Wspólnoty Jezioro Gopło PLH040007 i Pojezierze Gnieźnieńskie PLH300026*, T. Joniak, M. Gąbka, Poznań, listopad 2016.
- 2) *Opinia naukowa odnośnie krajowego wpływu odwodnienia projektowanej kopalni węgla brunatnego Ościslowo na poziom wód gruntowych oraz studni i stawów oraz wpływu na skład chemiczny wód podziemnych i powierzchniowych – na podstawie dostępnej dokumentacji hydrogeologicznej i geologicznej*, S. Kraśnicki, Ludów Polski, marzec 2016.
- 3) *Ocena raportu o oddziaływaniu na środowisko odkrywki Ościslowo*, M. Wilczyński, Warszawa, marzec 2016.
- 4) *Analiza „Raportu o oddziaływaniu na środowisko Odkrywki Ościslowo” pod kątem zgodności z przepisami o ocenach oddziaływania na środowisko*, K. Okraśniński, Świdnica, marzec 2016.
- 5) *Opinia naukowa dotycząca zgodności raportu oddziaływania na środowisko dla planowanej odkrywki węgla brunatnego na złożu Ościslowo z przepisami Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE (RDW), z dnia 23 października 2000 r.*, R. Bernaś, Gdańsk, sierpień 2016.
- 6) *Opinia naukowa oceniająca wpływ planowanej odkrywki węgla brunatnego na złożu Ościslowo na ichtiofaunę jezior i rzek będących w obszarze jej oddziaływania*, R. Bernaś, Gdańsk, listopad 2016.
- 7) *Badanie w zakresie diagnozy stanu ekologicznego systemu cieków: Pichna-Noteć-Kanał-Ślesiński oraz południowej części jeziora Gopło. Potencjalne źródła zagrożeń, konsekwencje środowiskowe i propozycje przeciwdziałań*, M. Gąbka, S. Cerbin, M. Kokociński, T. Sobczyński, M. Dziuba, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań, listopad 2015.
- 8) *Wpływ wybranych metali ciężkich (arsenu, ołowiu, kadmu, rtęci, chromu, niklu, miedzi i cynku) na ekosystemy wód śródlądowych. potencjalne oddziaływanie wód pokopalnianych pochodzących z odkrywek węgla brunatnego na gatunki i siedliska chronione obszarów Natura 2000 PLH040007 Jezioro Gopło oraz PLB040004 Ostoja Nadgopłańska*, T. Mieszczankin, T. Kakareko, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń, grudzień 2015.
- 9) *Zrzut metali ciężkich (As, Cd, Cr, Cu, Hg, Ni, Pb, Zn) z odkrywki Tomisławice do wód powierzchniowych w świetle danych z Europejskiego Rejestru Transferu i Uwalniania Zanieczyszczeń a dyskusja tego problemu w raporcie środowiskowym*, L. Pazderski, Toruń, grudzień 2015.
- 10) *Opinia naukowa o raporcie o oddziaływaniu na środowisko odkrywki Ościslowo*, L. Pazderski, Toruń, marzec 2016.
- 11) *Opinia naukowa odnośnie kwestii wyznaczania stężeń oraz ładunków rocznych metali ciężkich w ściekach z odkrywek węgla brunatnego PAK KWB Konin zrzucanych do wód powierzchniowych – w świetle wyjaśnień do raportu o oddziaływaniu na środowisko odkrywki Ościslowo oraz danych Europejskiego Rejestru Transferu i Uwalniania Zanieczyszczeń*, L. Pazderski, Toruń, grudzień 2016.
- 12) *Prognoza oddziaływania planowanej odkrywki Ościslowo na stan Jednolitych Części Wód Powierzchniowych Kujaw i Wielkopolski w świetle Raportu Środowiskowego oraz Planu Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Odry – analiza zagrożeń i propozycje środków zaradczych*, L. Pazderski, Toruń, wrzesień 2016.
- 13) *Czy budowa odkrywki węgla brunatnego Ościslowo jest nadrzędnym interesem społecznym (publicznym)?*, J. Popczyk, Gliwice, marzec 2016.
- 14) *Opinia na temat raportu OOŚ odkrywki Ościslowo w obszarze spełnienia wymagań nadrzędnego interesu społecznego*, K. Michałowska-Knap, G. Wiśniewski, Instytut Energetyki Odnawialnej, Warszawa, marzec 2016.

- 15) *Skutki budowy kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na złożu Ościslowo - analiza kosztów dla rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego*, B. Pepliński, Poznań, kwiecień 2016.
- 16) *ZE PAK czy rzepak – oddziaływanie społeczne i zdrowotne spółek należących do ZE PAK oraz koszty zewnętrzne planowanych przez ZE PAK kopalni*, K. Gogolewski, Warszawa, wrzesień 2016.
- 17) *Propozycja budowy biogazowni rolniczych w rejonie planowanej odkrywki Ościslowo*, R. Buczkowski, B. Igliński, Toruń, kwiecień 2016.
- 18) *Propozycja pozyskiwania biomasy energetycznej w rejonie planowanej odkrywki Ościslowo*, R. Buczkowski, B. Igliński, Toruń, maj 2016.
- 19) *Potencjał roczny energii odnawialnej na terenie planowanej odkrywki „Ościslowo” i jej leja depresji*, R. Buczkowski, B. Igliński, M. Skrzatek, Toruń, luty 2017.
- 20) *Opracowanie o wpływie kopalni odkrywkowych i elektrowni należących do Zespołu Elektrowni Patnów-Adamów-Konin (ZE PAK) na zdrowie, uwzględniające planowane 2 kopalnie odkrywkowe*, Ł. Adamkiewicz, Warszawa, lipiec 2016.

MAPA LOKALIZACYJNA ODKRYWKI OŚCISŁOWO

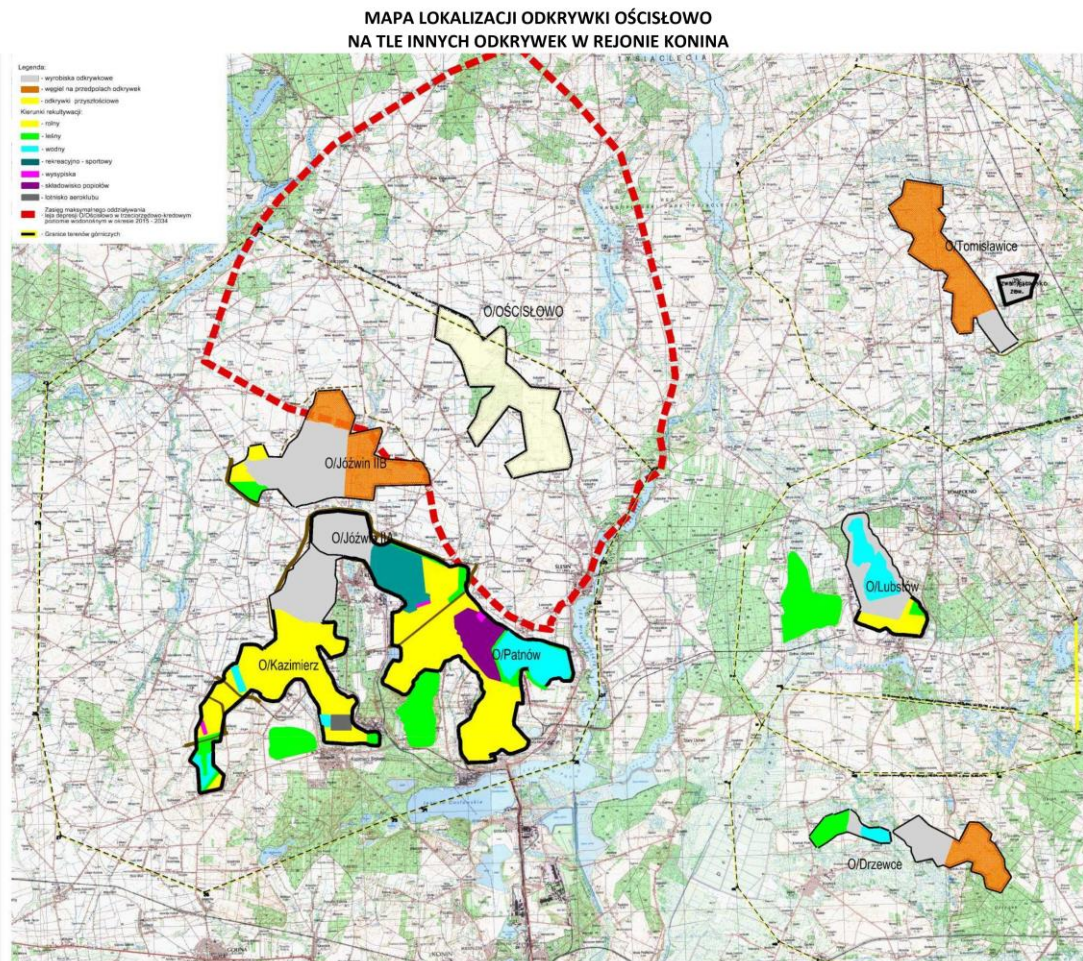

OBJAŚNIENIA

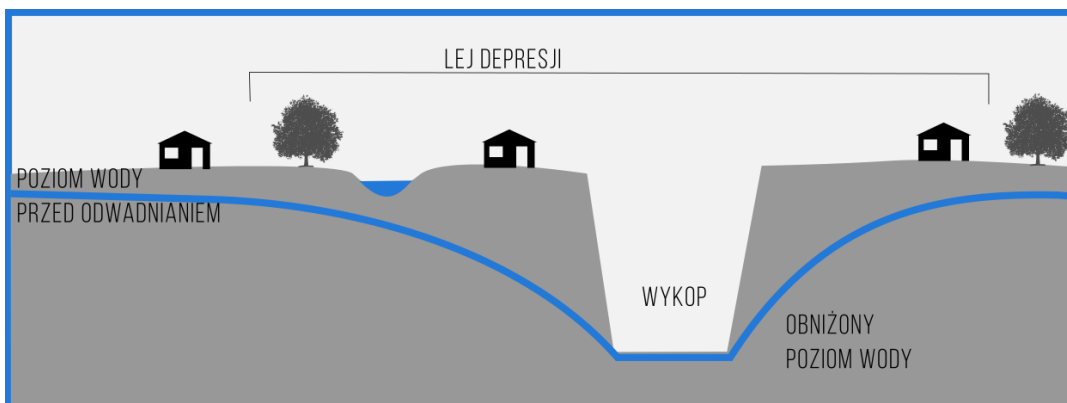
- granica województwa
- granica powiatu
- granica gminy

- projektowana odkrywka
- złożo eksploatowane
- złoża wyeksploatowane
- rekultywacja wodna wyrobisk poeksploatacyjnych

Załącznik 2

ZaŁ. 2

Rys 1. Lej depresji – schemat